

Införandet av fraktionsförbudet i SUKP 1921

Ur Charles Bettelheim. [Klasstriderna i Sovjetunionen - Första perioden 1917-1923](#)

B) "Resolutionen om partiets enhet"

Vad gäller de ideologiska stridigheterna inom bolsjevikpartiet får den X:e kongressen* en stor betydelse, ty den antar en resolution som inför *nya regler vilka förbjuder "fraktioner"*. I princip innebär detta att man förbjuder skapandet av grupper inom bolsjevikpartiet, som organiseras på basen av egna "plattformar" och med en egen, inre disciplin, d.v.s. som syftar till att skapa något slags parti inom partiet. Detta förbud antas som en tillfällig åtgärd, som rättfärdigas av de speciellt allvarliga omständigheterna.¹ Varje partimedlem, inbegripet en medlem av centralkommittén, som bryter mot denna resolution kan uteslutas ur partiet genom ett beslut av centralkommittén. Det rör sig här om en ytterst hård sanktion, som ger utomordentliga maktbefogenheter åt centralkommitténs majoritet. Tillämpningen av denna resolution gör det i själva verket möjligt för en centralkommitté, som blivit vald av en partikongress, att förändra sin egen sammansättning.

Lenin förklarar i sina kommentarer till denna bestämmelse i "resolutionen om partiets enhet":

"Vårt parti har aldrig och ingenstans tolererat något liknande detta, d.v.s. att centralkommittén skulle ha en sådan rättighet gentemot sina medlemmar. Det är en ytterlighetsåtgärd som antagits som ett undantag, i vad man uppfattar som en farlig situation. Man inkallar ett extramöte för centralkommittén, inklusive dess suppleanter och kontrollkommissionen, med lika rösträtt för alla. Aldrig förr har det funnits en sådan institution i våra stadgar, en sådan plenarförsamling med 47 medlemmar, aldrig förr har vi behövt anlita en sådan."²

Betingelserna för bolsjevikpartiets fungerande efter Lenins död kommer att göra det möjligt att utnyttja denna resolution som ett medel att undertrycka åsikter, som skiljer sig från politbyråns och partisekretariatets, och kastar således totalt omkull betingelserna för den ideologiska kampens utveckling inom partiet.

Detta resultat står i motsättning till olika bestämmelser i "resolutionen om partiets enhet" eftersom *denna inte fördömer motsättningsfulla debatter* utan t.o.m. förutskickar att det skall ges ut en periodisk tidskrift med titeln *Diskussionsbulletin*. Lenins inlägg vid den X:e kongressen visar också att han förutsätter att i fall av "grundläggande meningsskiljaktigheter" så skall dessa "föras fram offentligt inför hela partiet"; han begär likaså – i det fall en partikongress inte når en tillräcklig enighet – att företrädare för de viktigaste tendenser som stått emot varandra under kongressen, skall väljas in i centralkommittén.³

I verkligheten och trots vad som sagts vid den X:e kongressen, tjänar "resolutionen om partiets enhet" som en utgångspunkt för en växande begränsning av de öppna ideologiska striderna inom partiet (således ser *Diskussionsbulletinen* aldrig dagens ljus). Efter Lenins bortgång anser sig centralkommitténs eller politbyråns majoritet eller t.o.m. partisekretariatet, allt mer och mer ha monopol på de riktiga uppfattningarna och på vad som kan eller inte kan diskuteras ordentligt inom partiet.

* Denna partikongress hölls i mars 1921. *Red*

¹ Den resolution som förbjuder "fraktioner" kallas "resolution om partiets enhet", dess lydelse kan återfinnas i *KPSS v Rezolusijach*, del 1 s. 527 f [På svenska finns Lenins, "Ursprungligt utkast till tionde RKP-kongressens resolution om partiets enhet", i samlingen [Rysslands kommunistiska partis \(bolsjevikerna\) tionde kongress](#)]

² Lenin, *Œuvres*, del 32 s. 270 ["Summing up Speech On Party Unity", i *Collected Works* 32, s. 258].

³ Lenin, *Œuvres*, del 32 s. 274. ["Remarks On Ryazanov's Amendment To The Resolution On Party Unity" i *ibid.* s 261].

Den X:e kongressen begränsade möjligheterna för öppna, ideologiska debatter på ytterligare ett sätt, eftersom den betydligt minskade centralkommitténs självständighet, vilken tidigare var platsen för omfattande och djupgående diskussioner. Från och med nu upphör i själva verket centralkommittén att vara partiets högsta organ mellan kongresserna. Avståndet mellan dess möten ökar; de äger numera inte rum oftare än varannan månad, och centralkommitténs maktbefogenheter delegeras i praktiken till politbyrå, som från år 1921 får 7 medlemmar. Inom själva politbyrå går den dominerande ställningen allt mer och mer till företrädarna för partiets administrativa apparat, till de som leder sekretariatet, anslagsbyrå, osv. Således förvandlas politbyrå, som tidigare bara var ett enkelt arbetsutskott för centralkommittén, till ett högre partiorgan, nära lierat med den administrativa apparaten och med centralkommitténs sekretariat, vars maktbefogenheter starkt ökat.

Den X:e kongressen markerar således på flera sätt en avslutning på debatten vid ”krigskommunismens” slut: genom sitt fördömande av de två oppositionsriktningarnas teser samt genom de begränsningar, som den de facto sätter för de öppna diskussionerna inom bolsjevikpartiet. Det är dock på ett djupare plan som den X:e kongressen utgör slutet av en period och början på en ny: den sätter igång en ”Ny ekonomisk politik” (NEP⁴), som framför allt kännetecknas av ett övergivande av utskrivningarna av jordbruksprodukter, och deras ersättande med en naturaskatt, samt av inrättandet av en viss frihet för handeln mellan jordbruk och industri. Efter hand modifierar också tillämpningen av NEP den politiska atmosfären genom att den ger bourgeoisin och småbourgeoisin en möjlighet att utveckla olika slag av privat verksamhet, något som bland annat bidrar till att öka den ekonomiska ojämlikheten, där bördorna främst bäres av arbetarklassen och fattigbönderna.

Under inflytande av den förändring i det politiska klimatet som hänger samman med NEP, men fr.a. på grund av inre förändringar i bolsjevikpartiet, försvinner alltmer de öppna formerna för ideologisk kamp inom partiet. Allt oftare visar sig sådana strider bara i partiets topp, inom politbyrå och eventuellt inom centralkommittén, utan att partiets stora massa av aktivister och kadrer deltar i debatten.

Lästips – mer om införande av fraktionsförbudet

Artikelsamlingen [Debatt om strategi och taktik](#), avsnittet ”Några exempel ur SUKP(b):s historia” i artikeln ”Leninismen och den demokratiska centralismen” (s. 56 ff) och artikeln ”Interndemokrati och offentlig debatt i revolutionära partier” (s. 82 ff).

Se även [Lenins leninism](#), av Marcel Liebman, del III, kapitel ”2. Partiet” (s. 174 ff i versionen på marxistarkivet)

Frågan om demokratin i bolsjevikpartiet, införandet av fraktionsförbudet och de omständigheter som ledde fram till detta behandlas även utförligt av den brittiske historikern Edward H Carr i hans *Ryska Revolutionen del 1*, kapitel 8, [Partiets inflytande](#) (om händelserna som ledde till fraktionsförbudet, se särskilt s. 6 och framåt i versionen på marxistarkivet).

⁴ Vi skall i denna boks femte del se hur också själva uppfattningen av NEP utvecklades under Lenins sista verksamhetsår.